

Ustavni sud Crne Gore, u sastavu predsjednika Dragoljuba Draškovića i sudije - Milorad Gogić, Miodrag Iličković, Desanka Lopičić, Mevlida Muratović, Hamdija Šarkinović i Budimir Šćepanović na osnovu odredaba člana 149. stav 1. tačka 3. Ustava Crne Gore, člana 48. tačka 3. i člana 76. stav 1. Zakona o Ustavnom суду Crne Gore (»Službeni list Crne Gore«, br. 11/15), na sjednici od 30. januara 2018. godine, većinom glasova, donio je

O D L U K U

Usvaja se ustavna žalba.

Ukida se presuda Višeg suda u Bijelom Polju, Gž.br. 1942/14, od 13. oktobra 2014. godine i predmet vraća Višem судu na ponovni postupak i odlučivanje.

O b r a z l o ž e n j e

1. Ibrahim Čikić, iz Bijelog Polja, koga zastupaju punomoćnici Dragan Prelević i Aleksandar Vojinović, advokati iz Podgorice, podnio je blagovremenu i dozvoljenu ustavnu žalbu i dopunu iste protiv presude Višeg suda u Bijelom Polju, Gž.br. 1942/14, od 13. oktobra 2014. godine, zbog povrede prava odredaba iz čl. 8., čl. 47. i čl. 24. Ustava Crne Gore, te odredaba čl. 3., čl. 5., člana 10. stav 1., čl. 11. i čl. 14. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

U ustavnoj žalbi i dupuni iste je, pored ostalog, navedeno: da je protiv tuženog (podnosioca ustavne žalbe) i još dvadeset članova Stranke Demokratske akcije 1994. godine, vođen krivični postupak, K.br. 25/95, u kojem su oglašeni krivim i kažnjeni; da su, nakon osuđujuće presude, aktom pomilovanja tadašnjeg predsjednika Republike, isti pomilovani i Vrhovni sud je donio preinačujuću odluku kojom su oslobođeni od odgovornosti; da postupak lišenja slobode, koji je prethodio ovom krivičnom postupku, predstavlja jedan od najbrutalnijih postupaka sa pritvorenim licima; da je podnositelj o svom gorkom iskustvu napisao knjigu pod nazivom „Gdje sunce ne grije”, gdje je opisao svu patnju i teror koji je preživio prilikom hapšenja i svu nebrigu koju je preživio u bjelopoljskom zatvoru, nastojeći da na taj način sačuva od zaborava ovaj zločin i ružnu stranicu crnogorske istorije; da su, nakon objavlјivanja knjige, bivši upravnik zatvora, čuvari i zatvorski ljekari, njih 11, podnijeli tužbu za naknadu štete zbog povrede časti i ugleda, prouzrokovanih iznošenjem navodne neistine u predmetnoj knjizi; da je stav Suda u osporenoj presudi pogrešan i suprotan izvedenim dokazima, i isti ne sadrži ni činjeničnu ni pravnu potporu, pa kao takav ne može opstati na pravnoj snazi; da se paušalnost osporene presude ogleda u zaključku gdje je konstatovano „za tužioca Karišik Tomislava napisao je da nije dozvolio da mu skinu lisice sa ruku, već ga je pregledao sa lisicama....”, jer iz iskaza ostalih tužilaca pripadnika zatvorske policije, koji su pritvorenike vodili na pregled, jasno je da su svi pritvorenici po pravilu službe morali imati lisice na rukama kada su vođeni na pregled van prostorija zatvora i da je isključivo od doktora zavisilo da li će mu lisice skinuti; da sudovi pri ocjeni izvedenih dokaza uopšte nijesu cijenili navedene dokaze koji nesporno ukazuju da ovaj tužilac nije govorio istinu; da brojna medicinska dokumentacija Očne klinike grada Beograda i očne klinike "Miloš" potvrđuju

činjenicu da je podnositelj sve do 2002. godine bio skoro sasvim slijepa osoba kojoj je pratičac nužan; da uprkos tome tužilac Karišik na zapisniku od 27. februara 2013. godine, decidno tvrdi da je podnositeli u spornom periodu vid na jednom oku bio umanjen 20% a na drugom 30% i tako da nije mogao samostalno i nesmetano funkcionisati u zatvorskim sulovima; da sudovi ovu očiglednu neistinu prihvataju i cijene kao istinitu a navode predmetne knjige karakterišu kao neistinu i laž; da u korist ovih navoda govore i sledeći dokazi: potvrda Saveza slijepih Bijelo Polje o članstvu podnositela i izvještaj ljekara specijaliste od 15.06.1994. godine, koji je potpisao tužilac Karišik lično u kom se, između ostalog, konstatiše slepilo i preporučuje nukleacija-odstranjenje lijevog oka i jako lose stanje drugog oka; da je ovaj izvještaj sačinjen u vrijeme kada je podnositelj bio u bjelopoljskom zatvoru, čime se u cijelosti obesnažuje iskaz ovog tužioca pred sudom; da svjedočenje upravnika Bulatović Luke o osvijetljenosti, prozračnosti, krevetima, toaletima i komociji u tadašnjem bjelopoljskom zatvoru ne predstavlja istinu, a što su najbolje opisali tadašnji pritvorenici Erović, Vesković i Hadžić u svojim iskazima; da nije sprovedena naredba istražnog sudije Branislava Joksimovića o upućivanju podnositela u KPD Beograd radi daljeg liječenja, niti preporuka ljekara da je podnositeli neophodno liječenje na očnoj klinici, te da mu nije dovoljan pregled zatvorskog ljekara, što dovoljno govori o bahatosti i nebrizi upravnika; da predmetna knjiga predstavlja svjedočanstvo o specifičnoj klimi ratnih devedestih godina u Crnoj Gori i predstavlja istinu o progonu podnositela, invalida, političkog zatvorenika i njegovu hrabrost da javno iznese i opiše pakao kroz koji je prošao slijep, ni kriv ni dužan; da predmetna tužba predstavlja direktno miješanje državne vlasti s ciljem sprečavanja objavljivanja informacija o ratnim devedestim. Predlaže da se, usvoji ustavna žalba, ukine osporena presuda i predmet vrati na ponovni postupak i odlučivanje.

2. U postupku pokrenutom ustavnom žalbom, na osnovu odredaba člana 149. stav 1. tačka 3. Ustava i čl. 68. i 75. Zakona o Ustavnom суду, Ustavni sud, u granicama zahtjeva istaknutog u ustavnoj žalbi, utvrđuje da li je u postupku odlučivanja o pravima i obavezama podnositeli ustavne žalbe povrijedeno ustavno pravo, pri čemu se, po pravilu, ne upušta u pitanje jesu li sudovi pravilno i potpuno utvrdili činjenično stanje i ocijenili dokaze. Za Ustavni sud relevantne su samo one činjenice od čijeg postojanja zavisi ocjena o povredi ustavnog prava.

3. Uvidom u dostavljene pojedinačne akte i drugu dokumentaciju, Ustavni sud je utvrdio sledeće činjenice i okolnosti od značaja za odlučivanje o ovom ustavosudskom predmetu:

- Predmet sporu, koji je prethodio ustavosudskom postupku, jeste tužbeni zahtjev tužilaca za naknadu nematerijalne štete na ime duševnih bolova zbog povrede časti i ugleda, koje su trpjeli usled klevete koju je prvo tuženi (podnositelj ustavne žalbe) iznio na račun tužilaca u knjizi "Gdje sunce ne grije", a drugotuženi prenio u dnevnom listu "Vijesti", objavljivanjem feljtona u periodu od 20. novembra 2008. godine do 20. decembra 2008. godine.

- Prvostepenom presudom, u stavu I izreke, obavezuje se tuženi Ibrahim Čikić da na ime naknade nematerijalne štete za pretrpljene duševne bolove zbog povrede ugleda i časti, isplati i to: tužiocu Bulatović Luki iznos od 2.000,00 €, tužiocu Karišik Tomislavu iznos od 2.000,00 € i tužiocu Vučiću Popoviću iznos od 2.000,00 €, sa zateznom kamatom počev od 3. juna 2014. godine, kao dana presuđenja pa do konačne isplate, kao i na ime troškova parničnog postupka iznos od 2.836,00 € a sve prednje u roku od 15 dana po pravosnažnosti presude, pod prijetnjom prinudnog izvršenja, dok je stavom II izreke, odbio kao neosnovan tužbeni zahtjev tužilaca u dijelu kojim su tražili da se obaveže tuženi da im na ime naknade nematerijalne štete za pretrpljene duševne bolove zbog povrede ugleda i časti, isplati i to: Luki Bulatoviću još iznos od 8.000,00 €, Tomislavu Karišiku još iznos 3.000,00 €, Vučiću Popoviću još iznos 3.000,00 €, Milku Kljajeviću iznos od 2.000,00 €, Dušanu Obradoviću iznos od 2.000,00 €, Vukiću Šukoviću iznos od 2.000,00 €, Blažu Marijanoviću iznos od 2.000,00 €, Radomanu Vukoviću iznos od 2.000,00 € i Radojku Veličkoviću iznos od 2.000,00 €, te da se obaveže drugotuženi "Daily Press" DOO Podgorica da im solidarno sa prvtuženim Čikić Ibrahimom, po istom osnovu, isplati i to: Luki Bulatoviću iznos od 10.000,00 €, Tomislavu Karišiku iznos od 5.000,00 eura, Vučiću Popoviću iznos od 5.000,00 €, Milku Kljajeviću iznos od 2.000,00 €, Dušanu Obradoviću iznos od 2.000,00 €, Vukiću Šukoviću iznos od 2.000,00 €, Blažu Marijanoviću iznos od 2.000,00 €, Radomanu Vukoviću iznos od 2.000,00 € i Radojku Veličkoviću iznos od 2.000,00 €, te da drugotuženi ovu presudu objavi u dnevnim novinama Vijesti i to u prvom narednom broju nakon pravosnažnosti iste, a sve u roku od 15 dana po pravosnažnosti presude, pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

Stavom III izreke, obavezuju se tužiocu Milko Kljajević, Dušan Obradović, Vukić Šuković, Blažo Marijanović, Radoman Vuković i Radojko Veličković, da tuženom Čikić Ibrahimu na ime troškova parničnog postupka solidarno isplate iznos od 9.450,00 €, a tužiocu Luka Bulatović, Tomislav Karišik, Vučić Popović, Milko Kljajević, Dušan Obradović, Vukić Šuković, Blažo Marijanović, Radoman Vuković i Radojko Veličković da tuženom "Daily Press" DOO Podgorica, na ime naknade troškova parničnog postupka, solidarno isplate iznos od 17.000,00 €, a sve prednje u roku od 15 dana po pravosnažnosti presude, pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

- Drugostepenom presudom, u stavu I izreke, odbijena je, kao neosnovana, žalba tužilaca i potvrđuje prvostepena presuda u dijelu izreke pod stavom prvim kojim je dosuđena naknada nematerijalne štete tužiocima Bulatović Luki i Karišik Tomislavu i u dijelu izreke pod stavom drugim (odbijajući dio), te da se ista presuda ukida u dijelu izreke pod stavom prvim kojim je dosuđena naknada nematerijalne štete tužiocu Vučiću Popoviću i u dijelu izreke pod stavom prvim i trećim kojim je odlučeno o troškovima postupka i predmet vraća prvostepenom sudu na ponovno suđenje i odluku.

Stavom II izreke, ovaj sud je donio rješenje, kojim se ukida rješenje Osnovnog suda u Bijelom Polju, P.br. 965/11, od 1. jula.2014. godine i predmet vraća prvostepenom sudu na ponovnu odluku.

U obrazloženju presude se, pored ostalog, navodi: da je pred Višim sudom u Bijelom Polju vođen krivični postupak, K.br. 25/94 protiv prvočlanog Čikića Ibrahima i još 20 lica zbog krivičnih djela ugrožavanje teritorijalne cjeline iz člana 116 stav 1 KZ-a SRJ, te da je prvočlanen bio u pritvoru u Zatvoru u Bijelom Polju u periodu od 24. februara 1994. godine, do 28. decembra 1994. godine, da je dana 28. decembra 1994. godine, Viši sud donio presudu kojom je prvočlanika oglasio krivim i osudio na kaznu zatvora u trajanju od 2 godine u koju mu je uračunato i vrijeme provedeno u pritvoru; da je predsjednik RCG Odlukom o pomilovanju, br. 01-715/1, od 19.12.1995. godine, prvočlanen oslobođio krivične odgovornosti nakon čega je Vrhovni sud svojom presudom preinačio presudu Višeg suda u Bijelom Polju i donio presudu kojom se optužba odbija, jer je krivično gonjenje isključeno usled akta pomilovanja; da je tužilac Luka Bulatović bio upravnik zatvora u vrijeme kada je prvočlanen bio u pritvoru u ovom zatvoru, a da su tužioci Tomislav Karišik i Vučić Popović radili kao ljekari u Medicinskom centru u Bijelom Polju, dok su ostali tužioci u tom vremenu obavljali poslove službenika Zatvora, te da je prvočlanen nakon izlaska iz pritvora napisao i objavio knjigu "Gdje sunce ne grijе" koju je pisao u vidu sjećanja na dane provedene u pritvoru i na tok i trajanje krivičnog postupka, a u kojoj je u negativnom kontekstu opisao upravnika-prvočlana i ljekare drugo i trećetručnoga, čija je imena objavio, kao i službenike zatvora stražare čija imena nije objavio; da su navodi u knjizi, koji se odnose na prvočlana i na drugotručnoga iznijeti tako da ove tužioce prikazuju u negativnom svjetlu i to: prvočlana da se neljudski ponašao prema prvočlanom koji je invalid 100% i da se oglušivao o njegove zahtjeve da ga pošalje na ljekarski pregled i na liječenje, koji nije obraćao pažnju na službenike zatvora koji su se neljudski ponašali prema prvočlanom, vrijeđali ga i psovali mu tursku majku i koji je prijetio prvočlaniku prilikom posjete rodbine i članova Crvenog krsta, da im ne smije ispričati u kakvim uslovima boravi i kako se prema njemu ponašaju; da je napisao za Tomislava Karišika da ga je pregledao sa lisicama da od njega nema šta da traži, jer je u službi zločinca i da je prema njemu imao takav odnos koji se poredi sa najkrvoločnjom divljom zvijeri; da je prvostepeni sud utvrdio da navodi iz pomenute knjige nijesu istiniti i da je istim prvočlanen povrijedio čast i ugled ovih tužilaca, jer su ljudi počeli da ih drugačije gledaju i da ih izbjegavaju, što je kod ovih tužilaca izazivalo duševnu bol i patnju, te je donio presudu iznešenu u izreci; da je presuda proizašla iz činjeničnog utvrđenja i u skladu je sa odredbom člana 207. ZOO-a; da prvočlanen nije pominjao imena komandira, pa obzirom da su sve stražare u Zatvoru nazivali komandirima, to se ovi tužioci nijesu mogli prepoznati u navodima pomenute knjige, a nije ih mogla prepoznati ni šira javnost, te nije bilo razloga da trpe bol i patnju zbog povrede časti i ugleda da bi im pripadalo pravo na naknadu štete; da je ovo tim prije što pojedini nijesu ni čitali pomenutu knjigu a neki su je djelimično pročitali, što ukazuje da ih navodi nijesu povrijedili, niti su trpjeli duševne bolove zbog povrede časti i ugleda; da je drugotručni u dnevnom listu "Vijesti" prenio djelove pomenute knjige koju je napisao prvočlanen, bez komentarisanja i iznošenja svojih ocjena o sadržini teksta i o ličnostima koje se pominju u istom; da tužioci nijesu tražili da drugotručni prestane sa objavljuvanjem djelova knjige niti su demantovali navode iz objavljenih feljtona, tako da nijesu ispunjeni uslovi iz odredbe člana 20. Zakona o medijima; da tužilac Vučić Popović nije saslušan u svojstvu parnične stranke niti je u toku prvostepenog postupka izveden i jedan dokaz koji bi ukazivao da je ovaj tužilac trpio duševne bolove zbog povrede časti i ugleda; da će prvostepeni sud o troškovima postupka odlučiti zajedno sa odlukom o glavnoj stvari, s tim

što će prilikom utvrđivanja visine takse na tužbu i presudu imati u vidu odredbu člana 20. Zakona o sudskim taksama; da će prvostepeni sud postupiti po primjedbama ovog suda, tako što će na pouzdan način (saslušanjem tužioca Vučića Popovića i izvođenjem drugih dokaza za koje nađe da ih je potrebno izvesti) utvrditi kako je ovaj tužilac doživio navode iz knjige autora Ibrahima Čikića, koji se odnose na njega, da li su mu ti navodi povrijedili čast i ugled i da li je zbog toga trpio duševne bolove i kog stepena.

4. Za odlučivanje u konkretnom predmetu pravno relevantne su odredbe sljedećih propisa:

Ustava Crne Gore:

Član 32.

„Svako ima pravo na pravično i javno suđenje u razumnom roku pred nezavisnim, nepristrasnim i zakonom ustanovljenim sudom.“

Član 47.

Svako ima pravo na slobodu izražavanja govorom, pisanom riječju, slikom ili na drugi način.

Pravo na slobodu izražavanja može se ograničiti samo pravom drugoga na dostojanstvo, ugled i čast i ako se ugrožava javni moral ili bezbjednost Crne Gore“.

Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda:

Član 6. stav 1.

„Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona.“

Član 10.

“Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu posjedovanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtijevaju dozvole za rad televizijskih, radio i bioskopskih preduzeća.“

Pošto korišćenje ovih sloboda povlači za sobom dužnost i odgovornost, ono se može podvrgnut formalnostima, uslovim, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbjednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbjednosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja otkrivanja obavještenja dobijenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva“.

Zakona o obligacionim odnosima (“Službeni list Crne Gore”, br. 47/08):

Član 207. stav 1.

“Za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica, kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i u njenom odsustvu.“

5. Konkretna ustavna žalba pokreće pitanje povrede više ustavnih i konvencijskih prava, ali je Ustavni sud, polazeći od razloga navedenih u žalbi i sadržine prava koja se štite Ustavom i Konvencijom analizirao osporenu presudu sa aspekta odredbe člana 47. Ustava i člana 10. Evropske konvencije.

6. Ustav Crne Gore, u dijelu kojim jemči politička prava i slobode, svakom jemči pravo na slobodu govora, pisanom riječju, slikom ili na drugi način, koja se može ograničiti samo pravom drugoga na dostojanstvo, ugled i čast i ako se ugrožava javni moral ili bezbjednost Crne Gore (član 47.).

Ustavni sud ukazuje da, prema praksi Evropskog suda, pravo pojedinca na ugled predstavlja elemenat njegovog „privatnog života“ zaštićenog članom 8. Evropske konvencije (vidi, Evropski sud, *Chauvy i drugi protiv Francuske*, broj 64915/01, stav 70, ECHR 2004- VI, *Pfeifer protiv Austrije*, broj 12556/03, stav 38, ECHR 2007-XII, i *Petrina protiv Rumunije*, presuda od 14. oktobra 2008. godine, predstavka broj 78060/01, stav 28). U postupku koji je prethodio ustavnosudskom tužiocu su tražili naknadu nematerijalne štete zbog povrede časti i ugleda, što znači da, u suštini, traže da se, radi zaštite njihovog ugleda, ograniči pravo podnosioca na slobodu izražavanja koja je garantovana članom 10. Evropske konvencije. Dakle, u konkretnom slučaju se radi o „konfliktu“ između dva prava koja su jednako zaštićena Evropskom konvencijom –pravu tužilaca na ugled koje je zaštićeno članom 8. Evropske konvencije i pravu podnosioca na slobodu izražavanja koje je zaštićeno članom 10. Evropske konvencije, što zahtijeva da se postigne pravična ravnoteža između tih suprostavljenih prava. U vezi s tim, Ustavni sud, najprije, podsjeća da pravo na privatni život iz člana 8. Evropske konvencije, kao i pravo na slobodu izražavanja iz člana 10. Evropske konvencije spadaju u grupu tzv.kvalifikovanih prava za koja je karakteristično da prvim stavom definišu samo pravo, a da drugim stavom definišu dozvoljena miješanja i ograničenja tih prava pod uslovima propisanim drugim stavom. Član 8. Evropske konvencije štiti pojedinca od proizvoljnog miješanja države u njegov privatni život i država, osim toga, ima i pozitivnu obavezu da obezbijedi poštovanje privatnog života pojedinca. S druge strane, sloboda izražavanja predstavlja jedan od suštinskih osnova demokratskog društva i jedan od osnovnih uslova za njegov napredak i samostvarenje svakog pojedinca. Član 10. Evropske konvencije, prvim stavom definiše zaštićene slobode, a drugi stav propisuje okolnosti pod kojima se javna vlast može miješati u uživanje slobode izražavanja.Kada je u pitanju član 10. stav 2. Evropske konvencije, valja podsjetiti da se sloboda izražavanja odnosi ne samo na „informacije“ ili „ideje“ koje nađu na pozitivan ili ravnodušan prijem, ili koje se smatraju neuvredljivim, već i na one koje vrijedaju, šokiraju ili uznemiruju. To su prepostavke pluralizma, tolerancije i slobodoumlja bez kojih jedno „demokratsko društvo“ ne može da postoji. Kao što je propisano članom 10. Evropske konvencije, sloboda izražavanja može da bude podložna izuzecima, koji, međutim, moraju da budu strogo tumačeni, a potreba za bilo kakvim ograničenjem mora da bude ubjedljivo utvrđena (vidi, Evropski sud, *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 7. decembra 1976. godine, predstavka broj 5493/72, stav 49).

U slučaju mogućeg sukoba prava iz odredbe člana 47. Ustava sa ostalim zagarantovanim ljudskim pravima i slobodama, sudovi moraju voditi računa o tome da svako ograničavanje te slobode, s ciljem zaštite nekog drugog ljudskog prava zajemčenog Ustavom, može biti izuzetak od pravila, koje je u demokratskom društvu dopušteno samo ako to pravilo ničim ne ugrožava, nego ga potvrđuje. Svaka restrikcija, uslov, ograničenje ili bilo koja vrsta miješanja u slobodu izražavanja, može se primijeniti samo na određeno

ostvarivanje ove slobode, dok sadržaj prava na slobodu izražavanja uvijek ostaje netaknut. To, međutim, ne znači da je sloboda izražavanja apsolutna i da nije ničim ograničena. Budući da su apsolutna sloboda i apsolutno pravo *contradictio in adjecto*, presudan, a istovremeno i sporan ostaje način na koji se neko utvrđeno pravno načelo tumači i praktično primjenjuje. Stoga je i zadatak nezavisnog sudstva, da u svakom pojedinačnom slučaju jasno utvrdi granicu između opravdanih i potrebnih, te neopravdanih i nepotrebnih ograničenja, koja neko načelo potvrđuju kao pravilo ili ga negiraju samo kao deklaraciju.

Naknada štete u građanskoj parnici dodijeljena, kao naknada za štetu nanesenu nečijem dostojanstvu ili ugledu predstavlja jasno miješanje u ostvarivanje prava na slobodu izražavanja. U skladu sa stavom 2. člana 10. Evropske konvencije, vlast se može miješati u ostvarivanje slobode izražavanja samo ako se ispune tri kumulativna uslova: a) *miješanje je propisano zakonom*, b) *miješanje ima cilj da zaštiti jedan ili više predviđenih interesa ili vrijednosti* c) *miješanje je neophodno u demokratskom društvu*. Sudovi moraju slijediti ova tri uslova kad razmatraju i odlučuju o predmetima koji se tiču slobode izražavanja.

Razlog zašto se zahtijeva da svako ograničenje prava na slobodu izražavanja mora da bude „predviđeno zakonom“, jeste da lice mora da ima mogućnost da predviđi sa osnovanom sigurnošću posljedice svog djelovanja. To predstavlja zaštitu od proizvoljnosti u nametanju ograničenja prava na slobodu izražavanja. Nadalje, svako ograničavanje prava na slobodu izražavanja treba da bude „neophodno u demokratskom društvu“ radi zaštite određenih interesa, što znači da ograničavanje prava ne smije da prelazi preko onog što se smatra neophodnim da bi se zaštitio određeni interes. Suštinski je važno da određeni cilj bude jasan, što znači da država mora da bude u stanju da jasno ukaže na razlog ometanja prava i na koji način je to ometanje doprinijelo postizanju cilja.

U konkretnom slučaju, u postupku koji je prethodio ustavnosudskom, osporena presuda donijeta je na osnovu Zakona o obligacionim odnosima, u građanskoj parnici koju su pokrenuli tužiocи zbog nanošenja štete njihovom ugledu. Dakle, „*miješanje je propisano zakonom*“, cilj miješanja je zaštita „*ugleda ili prava drugih*“, a „*sredstvo*“ je nalog drugostepenog suda podnosiocu da plati odšetu nanesenu ugledu tužilaca.

Test „*neophodnosti u demokratskom društvu*“ zahtijeva da se kod odlučivanja da li je prekršen član 10. Evropske konvencije, odluci da li „*miješanje*“ domaćih vlasti u ovu slobodu korespondira „*hitnoj društvenoj potrebi*“, da li je proporcionalno legitimnom cilju koji se želi postići i da li su razlozi i opravdanja koje su dali organi koji su nadležni za takvo miješanje relevantni i dovoljni. S tim ciljem, u konkretnom predmetu, potrebno je da se utvrdi da li su sudovi primjenili standarde koji su u skladu s principima koji su sadržani u članu 10. Evropske konvencije, kao i da li su svoje odluke zasnovali na prihvatljivoj analizi relevantnih činjenica. Takođe, mora da se utvrdi da li je postignut pravičan balans u zaštiti dvaju vrijednosti garantovanih Evropskom konvencijom koje mogu da budu u suprotnosti jedna drugoj: s jedne strane sloboda izražavanja, iz člana 10. Evropske konvencije i s druge strane, pravo lica koja su tekstom „napadnuta“ da zaštite svoju reputaciju. Kako bi miješanje

u pravo iz člana 10. Konvencije bilo „neophodno u demokratskom društvu“, ono mora da zadovoljava „goruću društvenu potrebu“ koja je tražila konkretno ograničenje u ostvarivanju slobode izražavanja i da bude srazmjerne legitimnom cilju kojem teži. To znači da svako ograničavanje slobode izražavanja neke osobe treba da odražava pravičnu ravnotežu suprostavljenih pojedinačnih i opštih interesa koja su u pitanju, u konkretnom slučaju slobode izražavanja autora knjige i prava tužilaca na ugled. Domaće vlasti, prema praksi Evropskog suda moraju koristiti metod koji najmanje ograničava pravo na slobodu izražavanja, jer u suprotnom mjeru nijesu proporcionalne cilju koji se želi postići.

Naime, tužiocu su podnijeli tužbeni zahtjev za naknadu nematerijalne štete na ime duševnih bolova zbog povrede časti i ugleda, koje su trpjeli usled klevete koju je prvo tuženi (podnositelj) iznio na račun tužilaca u knjizi "Gdje sunce ne grijе", a drugotuženi prenio u dnevnom listu "Vijesti", objavljivanjem feljtona u periodu od 20. novembra 2008. godine do 20. decembra 2008. godine.

Viši sud je zaključio da sadržaj spornog teksta vrijeda čast i ugled tužilaca Luke Bulatovića i Tomislava Karišika, na način što se u knjizi, pominju njihova puna imena i prezimena u negativnom kontekstu i to prvo tužioca da se neljudski ponašao prema podnosiocu koji je invalid 100%, a drugotužilac je imao takav odnos koji se poredi sa najkrvoločnjom divljom zvijeri. U kontekstu navedenog, sudovi su utvrdili da navodi prvo tuženog, iznijeti u knjizi "Gdje sunce ne grijе", nijesu istiniti i da je istim prvo tuženog povrijedio čast i ugled ovih tužilaca, jer su ljudi počeli da ih drugaćije gledaju i da ih izbjegavaju, što je kod istih izazvalo duševnu bol i patnju. Shodno navedenom, a u smislu odredbe člana 207. Zakona o obligacionim odnosima, sudovi su obavezali prvo tuženog da tužiocima, na ime naknade nematerijalne štete zbog povrede časti i ugleda, isplati navedene novčane iznose.

Ustavni sud, međutim, takav stav Višeg suda ne smatra ustavnopravno prihvatljivim, sa aspekta zaštite slobode izražavanja. Naime, podnositelj ustavne žalbe objavio je knjigu „Gdje sunce ne grijе“, sa ciljem, da opiše svu patnju i teror koji je preživio prilikom hapšenja i svu nebrigu koju je preživio u bjelopoljskom zatvoru, nastojeći da na ovaj način sačuva od zaborava ovaj događaj koji je na njega ostavio posledice.

Sledstveno navedenom, Ustavni sud ocjenjuje da se iz sadržaja osporenog teksta ne može ustanoviti da je njegov cilj bio vrijedanje časti i ugleda tužilaca. Samim uvidom u sadržaj knjige, koja je dostavljena uz ustavnu žalbu, jasno je da je isključivi cilj autora bilo prikazivanje postupanja sa pritvorenim licima i ukazivanje na posljedice takvog postupanja, što nesporno predstavlja javni interes. U prilog naprijed navedenog ide i činjenica, da je protiv podnosioca žalbe i još 20 člana stranke demokratske akcije, vođen krivični postupak kada su presudom K.br.25/95, oglašeni krivim i kažnjeni, pa su aktom pomilovanja Predsjednika Republike svi pomilovani, a Vrhovni sud Crne Gore je donio presudu Kž.br.92/95, kojom je optužba odbijena, a okrivljeni oslobođeni od odgovornosti.

Pitanje koje se nužno nameće u svjetlu konkretnog slučaja je to da li je zaštititi ugleda ličnosti, legitiman osnov za ograničenje prava na slobodu mišljenja i izražavanja, odnosno kako će se uspostaviti ravnoteža između ovog prava i prava na slobodu mišljenja i izražavanja. Drugim riječima, u slučaju kolizije ovih prava, pitanje je kom pravu bi trebalo dati prednost?

Po ocjeni Ustavnog suda, u konkretnom slučaju trebalo je odmjeriti ugroženost prava tužilaca na dostojanstvo ličnosti i ugleda, u odnosu na pravo podnosioca ustanove žalbe na slobodu izražavanja i nakon toga utvrditi čije pravo je bilo više ugroženo navodima u objavljenoj knjizi. Takođe, sud je trebao cijeniti da li je podnositelj imao namjeru da uvrijedi tužioce ili mu je namjera bila da, prevashodno, iznese informacije o pitanju od opštег interesa za demokratski razvoj njegovog regiona, poštovanje ljudskih prava i sloboda (u konkretnom slučaju postupanje prema pritvorenim licima) i države u cjelini. Viši sud je u potpunosti zanemario činjenicu da sporni tekst ne predstavlja izraz ličnog stava podnosioca, kao i to da podnositelj nije iznio bilo kakav lični komentar. Ustavni sud ocjenjuje da je sporni tekst objektivno bio usredstvijen na pitanja od javnog interesa, a ne na privatni život tužilaca, što proizlazi iz sadržaja teksta i njegovog sveopštег konteksta.

Ustavni sud smatra, da je Viši sud osporenom odlukom, iz koje se ne može zaključiti zbog čega je taj sud utvrdio da je mjera koja je preduzeta radi zaštite ugleda tužilaca, odnosno dosuđivanje naknade nematerijalne štete u navedenom iznosu, proporcionalna težini povrede njihovog dostojanstva i ugleda, prekoračio granice svojih ovlašćenja kod određivanja vrste pravične satisfakcije, odnosno visine nematerijalne štete. Ovo iz razloga što svoju odluku nije zasnovao na prihvatljivoj analizi činjenica koje su relevantne i svih okolnosti koje su od važnosti u konkretnom slučaju, u vezi s povredom ugleda tužilaca, čime je došlo do povrede načela proporcionalnosti, u odnosu na ravnotežu između ograničavanja prava podnosioca na slobodu izražavanja, s jedne strane i zaštite ugleda tužilaca, s druge strane.

Imajući u vidu sve okolnosti ovog predmeta, Ustavni sud ocjenjuje da miješanje u pravo podnosioca na slobodu izražavanja, nije bilo "nužno u demokratskom društvu" i da se razlozi koje je naveo Viši sud u svojoj odluci, ne mogu smatrati relevantnim i dovoljnim da se to miješanje opravda.

Ustavni sud je ocijenio da je povrijeđeno pravo podnosioca ustanove žalbe na slobodu izražavanja, iz odredaba člana 47.Ustava i člana 10.Evropske konvencije.

Na osnovu iznijetih razloga, odlučeno je kao i izreci,

Už-III br. 752/14
30. januar 2017. godine
Podgorica

PREDsjEDNIK,
dr Dragoljub Drašković,s.r.

